

Visie op leren

In de algemene notitie over de onderwijsvisie is aangegeven dat we binnen een aantal uitspraken, uitgangspunten en criteria een onderwijsvisie opbouwen. Daarbinnen is het noodzakelijk om een beeld te hebben hoe we ons onderwijsresultaat bereiken. Het gaat dan over het leren van leerlingen en in bredere zin ook van medewerkers (zie daarvoor de visie op professionaliseren). Er zijn hele leerboeken volgeschreven over didactiek. In dit onderdeel beperken we ons tot een aantal algemeen geldende principes. Wij menen dat ons onderwijs in ieder geval moet voldoen aan die algemeen geldende inzichten. Deze aanzet is bedoeld voor de kernteams en secties om het onderwijsleerproces om te bouwen naar de Mondriaan methode van leren.

Ons uitgangspunt is de evidence-based uitspraak (H. Timperley): **Focus op waardevol geachte resultaten bij leerlingen**. We hebben bij het opbouwen van het beeld in het algemene deel van de onderwijsvisie de waardevolle resultaten van onze leerlingen benoemd.

Om te komen tot het beste onderwijs voor onze leerlingen is het noodzakelijk ons rekenschap te geven van de didactische keuzes die we maken. Die keuzes maken we omdat bewezen is dat deze keuzes in ieder geval een bijdrage leveren aan de verbetering van het onderwijs.

Een leraar die vak- of beroepsinhoudelijk en didactisch competent is, creëert een krachtige leeromgeving, onder andere door het leren in verband te brengen met realistische en voor de leerlingen/deelnemers relevante toepassingen van kennis in beroep en maatschappij¹. Zo'n leraar

stemt de leerinhouden en ook zijn doen en laten af op de leerlingen/deelnemers en houdt rekening met individuele verschillen
bepaalt met de leerling diens (individuele) leertraject, met bijvoorbeeld mogelijkheden voor leren in en buiten school en leren in de context van de beroepsuitoefening
motiveert de leerlingen/deelnemers voor hun leer- en werktaken, daagt hen uit om er het beste van te maken en helpt hen om ze met succes af te ronden
leert de leerlingen/deelnemers leren en werken, ook van en met elkaar, om daarmee onder andere hun zelfstandigheid te bevorderen

Om te komen tot effectief leren is in ieder geval ook noodzakelijk dat de school (de docenten) zo exact mogelijk op de hoogte is van de kennis en vaardigheden van de individuele leerling. Inventarisatie van leerstijlen, verdelen van leerlingen over de groepen op basis van leerlingprofiel, heldere doelen voor de individuele ontwikkeling van de leerling zijn hierbij voorwaarde.

Tijdens het proces wordt op basis van de individuele leerlingkenmerken gewerkt aan effectieve leerstrategieën voor die leerling en een vaardigheden-lijn ontwikkeld (afhankelijk van het afdelingsprofiel en algemene leerlingprofiel voor die afdeling).

Onze visie op leren mondt uit in effectieve didactiek en in de inrichting van de lessen en de curricula zullen de onderstaande didactische principes een plaats moeten krijgen. Dit zijn

1

SBL competenties, in het bijzonder de didactische competentie

didactische principes die een bepaalde universele waarde voor wat betreft effectief leren. Die vijf principes zijn:²

Individualiseren:	leerlingen individueel benaderen
activeren:	laten leren door zelf doen en zelf denken
interactiveren:	van elkaar en met elkaar leren
differentieren:	verschillen tussen leerlingen recht doen
contextualiseren:	omstandigheden en omgeving recht doen

Het onderwijs moet individueler, actiever, interactiever, gedifferentieerder en contextueler dan de school van het klassikale frontale collectieve onderwijs, waarbij leerlingen klasgewijs geordend worden naar leeftijd, collectief en uniform worden benaderd en waar frontaal en simultaan les wordt gegeven. De leerling en het leren van de leerling is de basis van ons handelen. De leerling staat centraal, ons onderwijs is adaptief. Dit is onze visie op leren. De wijze waarop we dat vormgeven wordt ondersteund door de didactische principes, waar we hieronder aandacht aan schenken.

In het onderwijs is voldoende onderzoek gedaan om een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten te hanteren (vak-onafhankelijk) die bijdragen aan een goede les. We maken afspraken over wat wij de goede Mondriaanles noemen. In die les moet aandacht besteedt worden aan de uitwerking van onderstaande lesinrichtingsprincipes en kenmerken van effectief onderwijs. De lesinrichtingsprincipes zijn³:

1. Het belangstellingsprincipe (of: motiveringsprincipe)
2. Het integratieprincipe
3. Het aanschouwelijkheidprincipe
4. Het activiteitsprincipe
5. Het herhalingsprincipe
6. Het differentiatieprincipe
7. Het beperkings- en geleidelijkheidsprincipe

Behalve deze algemeen geldende principes heeft de UNESCO een lijst laten opstellen door internationale vooraanstaande onderwijswetenschappers over algemeen geldende kenmerken van effectief onderwijs. Voor een deel is dit vanzelfsprekend een overlap met bovenstaande. Die volgen hieronder met een korte uitleg per kenmerk:

1. mix van onderwijsleervormen: afwisseling van leervormen draagt bij aan beter onderwijs;
2. heldere uitleg en instructie; Uitleggen, instrueren en presenteren is het leerzaamst wanneer het vakkundig, transparant, trefzeker en enthousiast gebeurt;
3. Geregelde feedback en toetsing: leraren moeten de activiteiten van de leerling op de voet volgen, hun werkzaamheden geregeld correctief en instructief te becommentariëren en hun vorderingen regelmatig bij te houden en te beoordelen.
4. Voldoende tijd en focus: leerresultaten worden er beter van als leerlingen een specifiek en duidelijk einddoel voor ogen hebben en een gepaste hoeveelheid tijd.
5. Voldoende duidelijkheid en structuur: leren gaat makkelijker meer als voorafgaand en tijdens de werkzaamheden er een precies overzicht is van wat wordt verwacht en wat de samenhang is.
6. Stap voor stap leren: de leerling moet de gelegenheid krijgen gestaag te vorderen, in eigen tempo en in doelmatige volgorde.
7. Leren leren: leren zelf moet worden geleerd.

² Onderwijspedagogiek, P.A. Van de Ploeg, Deventer 2007

³ voor de uitwerking van deze lesinrichtingsprincipes zie bijlage 1

8. Elkaar leren: het is bevorderlijk voor de eigen leerresultaten wanneer leerlingen andere leerlingen helpen.
9. Adaptief onderwijs: onderwijs is beter als het rekening houdt met de verschillen tussen leerlingen en is afgestemd op de kenmerken van de individuele leerling.
10. Huiswerk serieus nemen: hoe meer tijd een leerling aan leren besteedt hoe meer hij leert. Huiswerk kan effectief zijn mits serieus ingezet.
11. Betrokkenheid van ouders: een positieve houding tot school en een goede leeromgeving thuis zijn bevorderlijk voor het leren.

Vanuit deze principes bouwen de docenten van het Mondriaan voor de drie verschillende afdelingen een les- en instructiemodel op dat tegelijk kan dienen als een lesvoorbereidings- en lesbeoordelingsformulier. Dit gaat plaatsvinden in de kernteams. Naast het lesontwerp wat hiermee wordt gemaakt is het ook het handvat voor de secties in het curriculum-ontwerp en de keuze van didactische werkvormen en vaardigheden. Dit is het thema van het project “de goede Mondriaanles” : inrichting van de les, de tijdsduur van de les, de afwisseling in werkvormen en de wijze waarop we de effectiviteit checken.

Bijlage1:

1. Het belangstellingsprincipe (of: motiveringsprincipe)

Leerlingen zullen sneller en grondiger leren wanneer zij gemotiveerd zijn om iets te leren. Die motivatie legt de basis voor een succesvol leerproces. Motivatie kan van “buitenaf” komen (extrinsieke motivatie). Voorbeelden zijn: goede punten behalen, de waardering van ouders en leerkrachten, scoren bij de vriendjes, een beloning enz. Motivatie kan van “binnenuit” komen (intrinsieke motivatie). De kinderen willen iets leren of inoefenen omdat ze dat zelf willen. Intrinsieke motivatie geeft veel betere resultaten dan extrinsieke. Motivering van buitenaf helpt soms wel, maar het is zinloos het hele leerproces daarop te baseren.

2. Het integratieprincipe

We hebben het hier over een dubbele integratie. Wat men aanleert moet aansluiten bij wat kinderen reeds verworven hebben. M.a.w. wanneer ik een les geef moet ik goed weten welke kennis en vaardigheden voldoende beheerst worden, zodat ik niet onder hun niveau ga acteren of boven hun mogelijkheden ga werken. (verticale samenhang) We spreken ook van integratieprincipe als we het hebben over de integratie van het (nieuw) geleerde in een breder geheel. Wat we geleerd hebben kan ook in andere situaties gebruikt worden (transfer) en we leren ook dat zaken die we apart waarnemen of leren met elkaar te maken kunnen hebben (horizontale samenhang)

3. Het aanschouwelijkheidprincipe

Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van de waarneming door zintuigen. Waar aanschouwelijk materiaal ingeschakeld kan worden is dat altijd te verkiezen boven verbalisme, ook als het meer tijd vergt. Bovenaan staan de concrete waarnemingen. Daaronder de audio-visuele waarnemingen (film, geluidsband, ...) al dan niet versterkt door eigen ervaringen van leerlingen Daaronder de afbeelding (foto, tekening,...). Het zuiver verbaal aanbieden van nieuwe begrippen heeft meestal geen zin, zeker niet in de eerste leerjaren.

4. Het activiteitsprincipe

Eén of andere vorm van activiteit is bepalend voor het leerresultaat. Zeker in de basisschool moet vermeden worden dat kinderen langer dan nodig alleen maar moeten luisteren. Bij actief zijn denken we niet alleen aan ‘oefeningen maken, bewegen, de handen gebruiken, enz., maar evenzeer aan het stimuleren van de denkactiviteit. Aan de basis ligt de fundamentele behoefte tot exploratie, onderzoek, leren, Veel lessen gaan de mist in omdat tegen dit principe wordt gezondigd. Een onderwijsleergesprek bijvoorbeeld kan de indruk wekken dat de klas heel actief meedoet, maar zijn wel alle leerlingen mee? Krijgen minder vlotte en bedreven leerlingen de tijd om na te denken? Hou ook rekening met de verschillende behoeftes aan activiteit. Sommige leerlingen moeten zich kunnen uitleven, hebben een grote activiteitsdrang, anderen kunnen lang gericht luisteren. Differentiëring dringt zich dan op.

5. Het herhalingsprincipe

Herhalen van leerstof en van ingeoefende vaardigheden zijn essentieel. Dit kan door herhalingslessen in te passen, maar ook door in de lessen herhalingsmomenten te voorzien (herhaling vroegere leerstof), door sommige zaken te herhalen in andere contexten (bijvoorbeeld spellingsregels wanneer een eigen tekst wordt nagelezen en verbeterd), maar ook door in een les zelf meermaals en in gevarieerde vorm een item te herhalen. We gaan er dikwijls te snel vanuit dat leerlingen iets beheersen. Ze kunnen bijvoorbeeld een optelsom foutloos maken en volgende les maken ze die op-nieuw vol fouten. Er is te weinig ingeoefend en waarschijnlijk in te weinig verschillende situaties. Gespreide herhalingen zijn beter dan één lange oefentijd. Reeksen gelijkaardige oefeningen zijn waardeloos (een hele les optelsommetjes, delingen,...) Variëren in de herhaling

6. Het differentiatieprincipe Homogene klassen bestaan niet. Elk kind heeft zijn eigenheid, zijn interesse, een eigen leertempo, een bepaalde intellectuele basis, enz. Differentiëren is daarbij het enige mogelijke antwoord. Wie zijn klas benaderd als één geheel, gaat helemaal voorbij aan die verschillen en dat zal ten koste gaan van sommige kinderen.

7. Het beperkings- en geleidelijkheidsprincipe

Het beperkingsprincipe houdt in dat de doelen zowel voor het geheel als voor de ene les, volgens adequate criteria moeten beperkt worden. We kunnen nooit “alles” behandelen. Het beperkingsprincipe staat centraal in de exemplarische methode, dit is een onderwijsmethode waarbij aan de hand van geselecteerde leerstof-onderdelen basisbegrippen, relaties, structuren en methodes worden aangeleerd. Deze onderdelen worden bestudeerd als voorbeeld voor een serie analoge, niet nader bestudeerde leerstofonderdelen. Het geleidelijkheidsprincipe wijst erop dat de geselecteerde doelen geleidelijk nagestreefd worden.